

REDAKTIONEN

3 Indledning

Lykke

SARA AHMED

15 Hvorfor lykke, hvorfor nu?

CARSTEN MADSEN

45 Retorik og lykke

Arven fra Aristoteles og græsk eudaimonisme

KNUT OVE ELIASSEN

63 Jean-Jacques Rousseaus bonheur

Mellom fellesskap og selv

JONAS ROSS KJÆRGÅRD

83 De lykkelige skatteborgere

Drømmen om år 2440 og Louis-Sébastien Merciers litterære finanspolitik

MICHAEL HØXBRO ANDERSEN

101 Lykken i tilbagetrækningen

En analyse af et motiv hos Stendhal og Rousseau

TINE DAMSHOLT

115 "At overskue, tilfredsstile og lyksaliggjøre"

Lykke og politividenskab i det sene 1700-tals sognetopografi

THOMAS GÖTSELIUS

135 Lyckans politi

Bildning och biopolitik i Goethes *Wilhelm Meisters Lehrjahre*

TORSTEN ANDREASEN

153 Arkivets pleroma

Et løfte of lykke

BERTEL NYGAARD

171 Hvor vi altid kan være sammen

Socialdemokratisk fremtidslykke set fra 1945

HANS CHRISTIAN POST

187 Hvor bor lykken i dag?

NILS GUNDER HANSEN

205 Seksualitetens uddrivelse

Om lykkeforventninger, seksualitet og kærlighed i tre danske litterære tekster fra 1960, 1965 og 2011

TORSTEN BØGH THOMSEN

220 Lykke i ulykkens tid

Økosorg og klimamelankoli i Victor Boy Lindholms *Guld* og Theis Ørntofts *Digte 2014*

Anmeldelser

SVERRE RAFFNSØE

243 Menneskets nye liv

AXEL ANDERSSON

251 Migration/immigration/emigration

FORSIDEN:

Store Hus, opført i 1975 i Avedøre Stationsby, Hvidovre.

Gengivet med venlig tilladelse af Rubow arkitekter.

INDLEDNING

Lykke

I november 2013 udsendte den afro-amerikanske producer, sanger og musiker Pharrell Williams det, der skulle blive 2014s største pophit: *Happy* – blandt musikanmeldere kaldet faux-Motown og neo soul. Bakket op af en inciterende "mid-tempo" puls, korstemmer, congas, klap, trommer, en bas og en guitar gik Williams' karakteristiske falset sin ubetvingelige sejrsgang jorden rundt (Tingen). Diverse rekorder for flest downloads og streaminger samt topplaceringer på alverdens hitlister taler sit tydelige sprog om en sang med global gennemslagskraft.

Det mest interessante ved det velklingende popnummer er imidlertid de mange amatørimitationer af den tilhørende musikvideo. Oprindeligt blev *Happy* lanceret sammen med en 24 timer lang video, hvori det knap fire minutter lange nummer blev afspillet 360 gange, mens en blanding af pop- og filmkendisser og 'helt almindelige mennesker' dansede foran kameraet rundt omkring i Los Angeles' bybillede. Den lange version blev siden klippet ned til en kort video, men selve konceptet med at danse til nummeret i åbne byrum, på arbejdspladser og skoler har fungeret som en invitation til deltagelse. Kloden rundt har fans kvitteret ved at trykke på ghettoblasteren, tænde for kameraet og filme kolleger, venner og børn, mens de danser til *Happy*. Resultaterne findes uploadet enten på Youtube

eller på *tribute* sitet wearehappyfrom.com, som i marts 2016 havde samlet 160 timer og 46 minutters "shared happiness" fra 153 forskellige lande fordelt over alle syv verdensdele. Blandt de mere kuriøse indslag er en video fra Antarktis, hvor pingviner og naturvidenskabsfolk slår sig løs til tonerne af *Happy*.

Hvad handler lykke om på disse videoer? At give efter for musikken, at bevæge kroppen til dens rytmer sammen med andre, mens man ler og synger med på *Happy* i et fælles rum midt i hverdagen. Lykken er et moment af sorgløs, lidt gakket, kollektiv hverdagsrus. Mens wearehappyfrom.com rummer lidt af hvert, synes de dansende LA-indbyggere i Williams' egen video at være udvalgt med stor omhu, så de dækker et generationsmæssigt, socialt og racemæssigt spektrum af den amerikanske befolkning. Sorte og hvide, voksne og børn, gamle og unge, tykke og tynde, kendte og ikke-kendte danser lige begejstrede og opstemte til musikken: "Clap along if you feel like a room without a roof", synger Williams. På Twitter er han blevet spurgt, hvad det ville sige at føle sig som "et værelse uden tag". "Det er metaforisk for ens eget rum uden grænser. [...] Denne følelse kan være uendelig og er opnåelig for alle", svarede han ("Pharrell Williams explains"). Alle demografiske grupper kan tage en pause fra det, der gør dem travle og triste – kontoret, arbejdet, skolen og "bad news". Alle kan svæve forhindringsløst til vejrs i en boblende lykkerus sammen med Williams.

Det er fristende at se *Happys* globale gennemslagskraft som et udtryk for en verdensomspændende konsensus om lykkefølelsens helt centrale betydning for os mennesker. Derom vidner i øvrigt også FN's årlige World Happiness Report, der ikke overraskende påviser en tæt sammenhæng mellem den generelle lykkefølelse hos et lands befolkning og bruttonationalproduktets størrelse, graden af social tryghed, politisk stabilitet og økonomisk lighed. Udarbejdelsen af disse årlige World Happiness Reports afspejler imidlertid samtidig, at lykkefølelsen ikke bare har eksistentiel betydning for det enkelte menneske. Hvis ikke banker, virksomheder og regeringer verden over anså folks lykkefølelse for at have politisk-økonomisk betydning, ville der næppe blive brugt ressourcer på at foretage disse årlige målinger af befolkningernes vurdering af deres egen livskvalitet.

DEN NORMATIVE LYKKE

Mens popkulturen har fejret den og statistikere målt den, har lykken været genstand for en yderst kritisk granskning inden for kulturvidenskaben, især i affekt- og queerteorien. Her er forestillingen om lykke blevet set som et udtryk for markedets globale dominans og for den hvide, heteroseksuelle middelklasses kulturelle hegemoni. I *The Promise of Happiness* (2010), som vi her har optrykt indledningen fra, fremstiller affektteoretikeren Sarah Ahmed lykken som en pligt eller et normativt løfte, der tvinger os til at begære bestemte objekter og bestemte måder at leve på; måder, som er i overensstemmelse med hegemoniske sociale, økonomiske og seksuelle normsystemer. Året efter afsøger engelske Judith Halberstam i *The Queer Art of Failure* (2011) populærkulturen for fremstillinger af måder at leve på, der ikke bekræfter den dominerende forestilling om succes som "reproduktiv modenhed kombineret med akkumulation af rigdom". Samme år udgiver amerikanske Lauren Berlant en bog om optimisme og lykkeforventning med titlen *Cruel Optimism*. I forordet definerer hun grusom optimisme som en situation, hvori det, man begærer og forestiller sig vil gøre én lykkelig – mad, en bestemt form for kærlighed, en fantasi om det gode liv eller et politisk projekt –, i virkeligheden udgør en forhindring for opnåelse af lykke. Disse begærsobjekter er ikke i sig selv grusomme. Det bliver de først i det øjeblik, hvor de forhindrer den længsel i at realisere sig, som oprindeligt fik os til at knytte forventninger til objekterne.

Fælles for disse queerteoretiske bidrag til lykketænkningen er altså, at lykken forstås som et sæt af normative livssituationer: det stabile, gerne heteroseksuelle parforhold, kernefamilien, karrieremuligheder, en god løn, deltagelse i et politisk fællesskab. Det såkaldt 'gode liv' med andre ord, dét liv som størstedelen af jordens befolkning stræber efter og forbinder med opnåelse af lykke og med det at lykkes her i livet. Imidlertid kan vi ikke, skriver Ahmed, Halberstam og Berlant, realisere de normative lykkeforestillinger, da de samfundsmæssige betingelser for denne lykke ikke findes, og da denne lykke i virkeligheden ikke er en sådan, men snarere udgør en både diskriminerende og repressiv standardmodel.

Mens Ahmed og Halberstam ser en vej ud af den normative lykketvang i 'affektive positioner' som den feministiske dødbider, den gnavne, melankolikeren, den deprimerede og det at fare vild eller at fejle, åbner Berlant

en kattede for et mere positivt perspektiv på lykken. Ifølge Berlant præges den generelle følelsesstruktur i dag af usikkerhed og en udbredt følelse af at leve i en uophørlig forandringsproces, som fører os stadigt længere ind i en moralsk, politisk og økologisk blindgyde. Medierne fortæller konstant om kriser, katastrofer og opbrud, prekarisering rammer stadigt flere mennesker, den demokratiske velfærdstats infrastruktur af gensidighed og tillid mellem regering og befolkning er brudt sammen. Selvom denne almene krisetilstand, der breder sig langt ind i privatlivet, ikke repræsenterer nogen undtagelsestilstand, har vi alligevel en følelse af, at den står uden historisk fortilfælde. Ikke mindst derfor hersker der stor rådvildhed med hensyn til, hvad der er det rigtige at gøre for at komme ud af dette tilsyneladende afkoblede, opsvulmede nu, som Berlant karakteriserer som "et øjeblik på grænsen af en postnormativ fase" (Berlant 225). Ikke mindst de normative lykkeforestillinger taber troværdighed, når den sociale og økonomiske ulykke bliver almen, hvilket samtidig stiller den kritiske lykketænkning over for et dilemma og en ny udfordring. For i det omfang flere rammes af social og økonomisk ulykke, hvordan kan denne tænkning da forsvare at betragte begæret efter det gode liv som politisk problematisk og som et udtryk for falsk bevidsthed? Opgaven må være, svarer Berlant med adresse til blandt andre Ahmed, at forblive kritisk, samtidig med at vi holder op med at dyrke lykkens negationer (Berlant 123).

I en vis forstand afspejler Williams' *Happy* og de mange amatørvideoer, hvad lykke kunne være her på grænsen af en postnormativ ære: en momentan befrielse fra tyngde og trivielle rutiner, en øjeblikkelig generobring af kroppen gennem dansens spontane bevægelser. Når dette budskab går så rent ind hos folk verden over, hænger det måske sammen med en udbredt følelse af udmattelse, hvad end den nu skyldes arbejdsløshedens destruktive virksomhed, fattigdom eller den hyperaktive tilpasning til et arbejdsmarked eller et uddannelsessystem med stadigt voksende krav om fleksibilitet, tilgængelighed og effektivitet. Det er i hvert fald bemærkelsesværdigt, at mange af amatørvideoerne foregår på uddannelsesinstitutioner og arbejdspladser. Den lyst til at være en del af en *global lykkerus*, som *wearehappyfrom.com* afspejler, kan for sin del ses som et udtryk for en forhåbning om at alverdens uoverskueligt komplicerede konflikter, uligheder og fjendskaber bare for en kort stund kunne finde en enkel løsning

i fælles dans til et amerikansk popnummer. Når man kigger på – og danser med på – videoerne, danser man med dem, man foragter, beundrer, frygter, konkurrerer og føler medlidenhed med. Postnormativ lykke består ikke i en bestemt livsform, der kan udstrækkes i tid, men i en øjeblikkelig svæven bort fra de trykkende hverdagsrammer.

Der skal ikke herske nogen tvivl om, at kritikken af lykkenormativiteten har været og fortsat er aktuel. Ikke desto mindre kan der være god grund til at operere med et lykkebegreb, med en forestilling om at 'det kan blive bedre', og om at der findes sådan noget som 'et godt liv'. Med dette nummer af K&K vil vi gerne bidrage til en nuancering af forestillingen om og den kritiske refleksion over lykke ved at betragte den i et kulturhistorisk lys. Bidragene handler om nogle af de momenter i historien, hvor lykken – på godt og ondt – har udstukket en retning for forfattere og filosoffer og givet mening og politisk handelekraft til individuelle såvel som kollektive forestillinger om et bedre liv og et bedre samfund. Det overordnede formål med en sådan undersøgelse har været at udvide det aktuelle refleksionsrum omkring begrebet og de problemstillinger, muligheder og dilemmaer, der knytter sig til det.

DEN FORMATIVE LYKKE

Parallelt med en stærk tendens i den internationale lykkehistorieforskning indtager 1700-tallet en central position i dette nummer af K&K (jf. Mauzi; McMahon; Darnton; Schaanning). Når denne periodes lykkeforståelse tiltrækker sig så megen opmærksomhed, skyldes det snarere, at den var politisk og socialt formativ, end at oplysningsfilosofferne var de første til at reflektere systematisk over lykken og det gode liv. Faktisk var ideen om lykke central for både græske og romerske tænkere (*eudaimonia*, *felicitas*), ligesom der kan findes variationer over den i andre perioder og kulturer. Men i 1700-tallet lykkedes navnlig de franske *philosophes* med en mangefacetteret gentænkning af lykkebegrebet, som sidenhen fik politisk prægning i forbindelse med først Den Amerikanske Revolution (1776) og sidenhen også den franske (1789). Mens de amerikanske revolutionære indskrev "jagten på lykke" som en uafhængelig rettighed i *Uafhængighedserklæringen*, fulgte de franske revolutionære op ved at gøre "alles lykke" til det nye samfunds mål i *Erklæring om menneskets og borgerens rettigheder*. Det

moderne lykkebegreb har med andre ord ikke sit eneste, men et vigtigt begyndelsespunkt i denne periodes udvikling af et nyt politisk vokabularium og sæt af politiske idealer.

1700-tallet beskrives gerne som sekulariseringens århundrede, og sekulariseringen har betydning for periodens lykkebegreb. Mens ulykkelige livsforhold i tidligere perioder kunne forsvares under henvisning til den kommende lykke i det hinsides, blev den forklaringsmodel gradvist mindre overbevisende i 1700-tallet. Godt nok var de fleste oplysningstænkere religiøse, men i takt med naturvidenskabelige fremskridt blev religionens autoritet stadigt mindre i diskussioner om dennesidige problemer. Hvor der tidligere var en tendens til at acceptere livets åg i forventningen om en belønning i det hinsides, så insisterende flere nu på, at livet ikke skulle være en jammerdal. Det kunne være noget andet og bedre, idet fremskridt (*progrès*) ansås for at være en reel mulighed.

På hver deres måde forfulgte de amerikanske og de franske revolutionære en sådan optimistisk ide om fremskridt og dennesidig lykke. Ved at knytte den gamle ide om lykke sammen med periodens politiske ideal om individuelle rettigheder, opstod en situation, hvori det myndige individ selv skulle have mulighed for at søge sin egen og fællesskabets lykke. Det medførte et opgør med både absolutismens og den normative kirkes forestilling om, at kongens og Guds undersåtter skulle acceptere politisk umyndighed i forventningen om, at lykken ville komme i det hinsides. I stedet for en ubestemt, fremtidig lykke, blev lykken og fremskridtet noget, der skulle kunne realiseres nu og her. Det betød, at folket eller borgerne skulle være med til at bestemme det politiske fællesskabs konturer og normer, og det betød, at sociale goder skulle fordeles mere ligeligt.

Man kan indvende mod oplysningens og revolutionernes lykkeforestilling, at den er naiv, og at den *de facto* aldrig blev realiseret i sin helhed. Man kan også indvende, som eksempelvis Michel Foucault har gjort det, at oplysningen ikke medførte et opgør med magtmekanismer som sådan, men blot førte til udviklingen af andre magtformer, hvor individets lykke kun var et mål i det omfang, den kunne bidrage til etableringen af en stærk stat og til skabelsen af statens velstand. Disse indvendinger til trods er der grund til at hæfte sig ved nogle af de sociale og politiske konsekvenser, som den sekulære lykkeforestilling også har haft: højnet uddannelsesniveau,

arbejdsløshedsunderstøttelse, adgang til lægehjælp, valget osv. Velfærdsstaten, opfattet som en sen udløber af 1700-tallets borgerlige revolutioner, er ikke perfekt, men den har været et historisk betydningsfuldt forsøg på at løse den politiske udfordring, det er at få den individuelle lykke til at balancere med den kollektive.

Anskuer man på den måde lykken som en politisk udfordring under et gensyn med Pharrell Williams, er det iøjnefaldende, at lykken dér ikke egentligt er en udfordring, men snarere en ubekymret tilstand, vi alle bare kan vælge til. På den ene side er *Happy*-lykken en momentan tilsidesættelse af hverdagens forskellige former for ulighed og tristesse. Som en moderne utopi udvisker den grænserne mellem sorte og hvide, fattige og rige, tykke og tynde og lader *alle* være med i lykkens glade dans. På den anden side kan musikvideoens forcerede ubekymrethed, dens opfordring til deltagelse uanset hvem du er, udlægges som en apolitisk fortrængningslykke, der hverken kan eller vil forholde sig til de politiske udfordringer, der er forbundet med at realisere et lykkeligt samfund. Ud fra den betragtning er videoens fremstilling af et lykkeligt fællesskab og *tribute* sitets brugerinddragelse primært en markedsføringsstrategi, der lukrerer på en udbredt deltagelseskultur uden at forholde sig til det forhold, at arbejdsgiverens lykke oftest er en anden end arbejdstagerens og popstjernens en anden end vejarbejderens.

I kulturhistorikeren Robert Darntons fremstilling er 1700-tallets lykkebegreb dobbelt. På den ene side rummer det ideen om individuel lykke, som alt afhængigt af temperament kan betyde hedonistisk nydelse eller ro og afsondring. På den anden side favner det også en fællesskabsdimension karakteriseret ved *alles* ret til at forfølge lykken eller det franske begreb om "alles lykke". Når en neoliberal privatiseringsdagsorden i dag tilbageruller konstitutive elementer af velfærdsstaten, så involverer det en tilsidesættelse af ideen om fælles lykke til fordel for en opvurdering af den individuelle lykke. Neoliberalismens annektering af lykkebegrebet medfører med andre ord en "løsning" af den politiske udfordring, som Darnton peger på, om at få lykkens kollektive aspekt til at balancere med det individuelle. Men det er en løsning, der er karakteriseret ved at udgrænse lykkens fællesskabsaspekt og i stedet kaste alle lodderne i individualitetens vægtskål. På den baggrund, og sikkert også på andre, kan man føle sig fristet til helt at opgive

ideen om lykke. Begrebet, ideen, følelsen og håbet om lykke har imidlertid haft afgørende betydning for opkomsten af det moderne demokrati, menneskerettigheder samt individuelle og kollektive livsmål, og det er på den baggrund hverken muligt eller ønskværdigt at forkaste det. 1700-tallets politiske historie har lært os, at man kan turnere begrebet på andre måder, end den neoliberale dagsorden lægger op til og på den måde medvirke til at genåbne et tillukket refleksionsrum.

PRÆSENTATION AF NUMMERETS BIDRAG

Nummeret åbnes med en oversættelse af indledningen til Sara Ahmeds indflydelsesrige bog *The Promise of Happiness* (2010). Indledningen hedder "Hvorfor lykke, hvorfor nu?" og rummer en kritisk dialog med både selvhjælpslitteratur og fænomenet positiv psykologi. Ahmed hævder, at disse tendenser fremmaner et normativt lykkebillede, som er urealisérbart for de fleste, men som ikke desto mindre er styrende, for så vidt som det ansporer til særlige adfærdsmønstre. Det er med udgangspunkt i denne lykkekritik, at hun præsenterer sit projekt om at udforske "ulykkens arkiver", hvori hun altså blandt andet finder melankolikeren, den gnavne og den feministiske dødbidder; typer, der i alle tilfælde tænkes som mulige trodsfigurer, der kan udfordre det styrende, men uopnåelige lykkeideal.

I det efterfølgende bidrag tager Carsten Madsen os med tilbage til den græske bystat, hvor lykke ifølge Madsen fungerede som en iboende, men ofte uudtalt grundpræmis for enhver argumentation for eller imod enten at bevare eller ændre tingenes tilstand. Selvom lykke var mindst lige så omstridt et mål i antikken som i dag, blev argumenter i sidste ende udsat for det, som Madsen kalder den etiske "lykke-test", det vil sige en vurdering af, hvorvidt retorens tilråden og fraråden kunne siges at begunstige borgernes lykke.

Tre artikler kredser om Jean-Jacques Rousseaus lykkeforståelser og deres efterliv i fransk politik og litteraturhistorie. Knut Ove Eliassen skelner i sin artikel mellem tre lykkeformer hos Rousseau: Den der føles i relationen i) til fædrelandet, ii) til næsten og iii) til selvet. Han demonstrerer, at Rousseaus forfatterskab i stigende grad nærer mistillid først til forestillingen om en egentlig politisk lykke, dernæst også til en social, interpersonel lykke, før det imod slutningen af forfatterens liv lykkes at finde en slags ro i fore-

stillingen om ensomhedens lykke. Som sådan viser artiklen noget af den begrebsmæssige spændvidde, der er i 1700-tallets lykkebegreb. Forfatteren og politikere Louis-Sébastien Mercier var påvirket af Rousseaus ideer, da han skrev fremtidsromanen *År 2440*, om noget en drøm (1771). Jonas Ross Kjærgård undersøger i sin artikel denne romans bidrag til udviklingen af dikotomien mellem social ulykke og offentlig lykke, som spillede en så vigtig rolle under Den Franske Revolution og i Menneskerettigheds-erklæringen. Mercier skriver om folkets lykke som et mål, der kan nås dels i kraft af en stærk leder, der kan forene viljerne til en fællesvilje, dels i kraft af et skattesystem, der gør det muligt for borgerne at demonstrere deres borgerdyd gennem frivillig indbetaling af skat. Mens Eliassen viste, at Rousseau i sit forfatterskab til forskellige tider lagde forskelligt indhold i sit lykkebegreb, så forfølger Michael Høxbro Andersen den tredje og sidste af Rousseaus lykkeformer: lykken i tilbagetrækningen fra det sociale. Det motiv blev nemlig taget op hos Stendhal navnlig i dennes roman *Rødt og sort* (1830), hvori hovedpersonen Julien Sorel kæmper en stædig kamp for at opnå social lykke ved at mime adelen, inden han indser, at egentlig lykke findes i et fængselstårn fjernt fra restaurationstidens politiske virvar og hinsides de sociale ambitioners tyranni. Drømmene fra Den Franske Revolution om "alles lykke" er her lagt i graven og erstattet af en individuel sanselig og emotionel nydelse.

To bidrag undersøger de politisk-økonomiske kræfter bag lykkeideernes fremtrædende rolle i 1700-tallets politik, litteratur og samfundsforståelse. I sin artikel om præsten Nils Blichers sognetopografi fra 1795 låner Tine Damsholt inspiration fra Michel Foucaults sene forelæsninger om opkomsten af et nyt "ledelsespotentiale" eller en ny form for "politividen-skab" i perioden. Som noget nyt skulle borgere i flere europæiske lande på dette tidspunkt ikke længere blot adlyde magthaveres ordrer, men i stedet lære at finde lykken i at agere på en for staten hensigtsmæssig måde. På den baggrund analyserer artiklen Blichers observationer af sæder og skikke i Vium og hans forslag til, hvorledes disse kunne reformeres. I det omfang Blicher lykkes med sit forehavende, er det hans tanke, at topografien ikke alene skal være lykkebringende for de enkelte Viumbeboere, men også for den danske stat som et hele. Thomas Götselius er ude i et lignende ærinde, om end hans kulturhistoriske materiale er af en helt anden karakter. Göt-

selius anskuer 'socialiseringen til lykke' i *Wilhelm Meisters Lehrjahre* som en del af en bredere historisk diskurs, der også inkluderer datidens mange skrifter om og håndbøger i statsforvaltning, sædvanligvis kaldet "Policywissenschaft". Götselius ser en parallel mellem Tårnselskabet i *Meister* og den administrative fornuft, der forsøger at organisere menneskenes liv på en sådan måde, at dette liv bidrager til at maksimere fællesskabets/statens ressourcer.

Med Torsten Andreasens artikel bevæger vi os på én gang frem og tilbage i tid. Frem i tid for så vidt som artiklen analyserer nogle af de drømme om fuldstændig fylde – på græsk: *pleroma* – der har knyttet an til internettet og dets tilgængeliggørelse af al eksisterende viden. Der er en særlig arkivisk lykke forbundet med denne umiddelbare tilgængelighed. Men dermed trækkes der samtidig en linje tilbage til oplysningstidens encyklopædiske drømme om at samle og organisere al verdens viden og gøre den nyttig for alle. Disse former for arkivisk lykke diskuteres med udgangspunkt i en analyse af Alain Resnais' film om det franske nationalbibliotek *Toute la mémoire du monde* (1956).

Indtil flere bidrag bringer os fra oplysningstidens lykkeideal og frem til de forhåbninger, der knyttede sig til udviklingen af efterkrigstidens danske velfærdsstat. Bertel Nygaards analyse af den socialdemokratiske valgfilm *Drømmen om i morgen* (1945) viser, hvordan Socialdemokratiet på dette tidspunkt nærmede sig egentlige socialistiske forhåbninger om, at morgendagen kunne bringe lighed og lykke for alle. Hvis filmen henter næring fra socialistisk-utopiske fortællinger, så argumenterer Nygaard samtidig for, at fremtidsvisionen snarere demonstrerer en *justering* af den bestående orden end en grundlæggende *forandring*. Ligesom periodens ideer om velfærdsstaten synes filmen dermed at være udspændt mellem en forandringsdiskurs på den ene side og en tryghedsdiskurs på den anden.

Det socialdemokratiske velfærdssamfund har lige fra sin spæde start i mellemkrigsårene benyttet arkitektur og byplanlægning i bestræbelsen på at skabe større social lighed. Det egalitære samfund – velfærdssamfundet – skulle skabe tilfredse, frie og solidariske borgere, dets boligpolitik skulle være med til øge *alle* borgeres livskvalitet. I sit bidrag forfølger Hans Christian Post forbindelsen mellem velfærdssamfundets lighedstanke, således som denne manifesterede sig i de såkaldte "velfærdsbyer" – totalplanlagte

boligområder som f.eks. Avedøre Stationsby – og ambitionen om at sikre borgernes lykke. Hvad sker der med dette lighedsideal, spørger Post, når en velfærdsby som Avedøre Stationsby bliver en del af et kulturarvsprojekt, der har til formål at forvandle bydelen til et trækplaster for erhvervslivs-investeringer, gode skatteborgere og turister? Hvad sker der med den lykkefortælling, der oprindeligt understøttede disse velfærdsbyer, når den overtages af en neoliberal økonomisk tænkning, der opfatter bydelen som et oplevelsesøkonomisk vækstredskab?

Lykken er historisk set blevet forbundet med en eksklusiv og vedvarende kærlighedsrelation, skriver Nils Gunder Hansen, der foretager en sammenligning af litterære fremstillinger af kærlighed i 1960'erne og i dag. I Erik Aalbæk Jensens roman *Heltespør* (1960) identificerer Gunder Hansen en normativ lykkeforståelse. Her består lykke i at finde og erkende sin plads i en større social, moralsk og ægteskabelig sammenhæng. Anders Bodelsens novelle "Julestue" (1965) undersøger lykken, og dermed også kærligheden, som et løfte om genfortryllelse af et ellers affortryllet forbrugs- og velfærdsliv. I Kirsten Hammans roman *Se på mig* (2011) er lykken blevet underordnet eksistentielle og for kvindens vedkommende mere eller mindre biologisk betingede "livsprojekter". Hammans karakterer forfølger deres projekter med en stædig ufravigelighed, der vanskeliggør deres indtrædelse i en eksklusiv og vedvarende kærlighedsrelation med et andet menneske.

Nummerets sidste artikel af Torsten Bøgh Thomsen er helliget nogle af de uomgængelige slagskygger ved det vestlige menneskes jagt på lykke: klimaforandringer, økologiske kriser og naturkatastrofer. Bøgh Thomsen analyserer den klimaorienterede økopoiesis opgør med lykkens narrative fremdrift og undersøger i et videre perspektiv det økokritiske og posthumane syn på begreber som menneske, natur og lykke. I Victor Boy Lindholms *Guld* og Theis Ørntofts *Digte 2014* identificeres to affektive positioner – melankoli henholdsvis sorg – , der ifølge Bøgh Thomsen udgør to distinkte måder at relatere sig til og reflektere over den 'natur', som den antropocentriske lykke har efterladt os med.

LITTERATUR

- Ahmed, Sara. *The Promise of Happiness*. Durham, NC: Duke UP, 2010.
- Berlant, Lauren. *Cruel Optimism*. Durham, NC: Duke UP, 2011.
- Darnton, Robert. "The Pursuit of Happiness". *The Wilson Quarterly* 19:4 (1995): 42-52.
- Halberstam, Judith. *The Queer Art of Failure*. Durham, NC: Duke UP, 2011.
- Mauzi, Robert. *L'idée du bonheur dans la littérature et la pensée françaises au XVIIIe siècle*. Paris: A. Colin, 1960.
- McMahon, Darrin. *The Pursuit of Happiness: A History from the Greeks to the Present*. London: Penguin, 2007.
- "Pharrell Williams explains 'like a room without a roof' lyrics from his song Happy". *News.com.au*, 8. marts 2014. Web. 13. april 2016. <www.news.com.au>.
- Schaanning, Espen. *Lykkens politikk - Fransk opplysningstid og synet på menneske og straff hos Helvetius*. Oslo: Akademika, 2013.
- Tingen, Paul. "Inside Track: Pharrell Williams 'Happy'. Secrets Of the Mix Engineers: Leslie Brathwaite". *Sound on Sound*, maj 2014. Web. 13. April 2016. <www.soundonsound.com>.
- <www.wearehappyfrom.com>.